

porodván a rendes összegezen felül még adatni fog, mi hihetőleg nem emelkedik annyira mint különben az eladási procent.

(Vörösmarty-szoba, Vörösmarty: Cikkek, tanulmányok, 26. sz. Végig Vörösmarty sajátkezű fogalmazványa.)

Közli: TÖRÖK PÁL.

EÖTVÖS MŰFORDÍTÁSAI PALOCSAY TIVADAR VERSEIBŐL.

Br. Eötvös Józsefnek 1923-ban megvásárolt kézirati hagyatékával az Országos Széchényi Könyvtárba került egy verses csomó is, összesen 24 negyedréti lap. (Jelzete: Quart. Hung. 2204.) A katalógus szerint Eötvösnek valószínűleg ifjúkori verseit tartalmazza. *Eötvös és Palocsay* c. cikkemben (IK. 1937.) megírtam már, hogy e versek Palocsay német verseinek fordításai, kettő közülük nem is Eötvöstől, hanem Kölcseytől s ezek Eötvös Kölcsey-kiadása óta mindig meg is jelentek Kölcsey versei közt. Kölcseyen kívül, akire a regeyszerű verseket bízta, Eötvös Szemere-től is kért fordításokat, a szonettekét, és Szemere 1836. április 30-i levele szerint vállalkozott is rá. (L. *Szemerei Szemere Pál munkái*. 1890. III. 320. l.)¹ Szemere fordításai azonban nincsenek meg. Eötvös kéziratában Kölcseynek is csak az a két fordítása van meg, amelyeket Eötvös először kért tőle. A kézirat összeírása tehát valószínűleg 1836. áprilisa és júniusa közt történt, Eötvös fordításai az előző hetekben készültek. Közülük eddig tudtommal csak egy, *A virágok* című jelent meg az 1837-re szóló Emlényben, az ittenitől kissé eltérő szöveggel; ugyanott jelent meg a *Hűség* c. is, mely a kéziratban nincs meg, de ugyancsak Eötvös fordítása. A korizlésre is jellemző 19 vers fordítása a kevésversű Eötvös fejlődésének megismeréséhez fontos adalék. Ha nem volt is a világirodalom nagyjai közül való, akinek verseit fordította, a velük való küszködésnek is világosan felismerhető eredményei vannak saját verseinek stílusában és ritmusában. Palocsay hagyatékával való foglalkozásának egyéb szempontból való jelentőségéről l. az idézett cikket.

A versek közléséről csak annyit tartok szükségesnek megjegyezni, hogy a kéziratból csak ott térek el, ahol nyilvánvalóan a leírás gondatlanságából származik valami fogyatékosága, s a helyesírásnak csak korszerű, egyénileg nem jellemző sajátosságait változtatom meg, ahol sem ritmikái, sem egyéb szempontból nincs jelentőségük. A zárójelben közölt címek az eredeti verseknek Eötvös előszavával megjelent kiadásából valók; a második versnek eredetije nem jelent meg e gyűjteményben. Cím adása és szá-

¹ Eötvös abban a levélben, amelyet báró Szalay Gábor legutóbb közölt az IK ezévi 286. lapján, Szalay László közreműködését is kéri

mozás dolgában a kézirat egyaránt következetlen, bizonyára kezdetleges állapotban maradt félbe Eötvös betegsége folytán. A 3. vers után 4-es számot írt, de a vers helyét üresen hagyta, talán mástól várt fordítást szánt ide s a következő két helyre. A 7. után csak egynek van még — 25-ös — száma.

1

(Der Leuchtturm.)

Szivem oly bús, oly puszta,	S a tengeren egy sajka
Szivem üressen áll,	A part felé siet
S kín a' szelek ordítanak,	S eléri, fénytoronya
A tenger zúgva száll.	Biztos világot vet.

Így nékem is szerelmem
Vezérvilág vala.
Mehalt! és széttörődött
Reményem csolnaka.

2

Kedvetlen érzeményem,	Az orvos jön sietve,
Beteg vagyok talán.	Fontossan kérdezi,
Nincs kedvem az ebédhez.	Ha jó-e álom s étvágy,
Barátim asztalán.	S gyógyszerjit rendeli.

Jó férfiú, csak gyógyíts,
Gyógyíts, míg meghalok.
E szív is majd kiépül,
Ha többé nem dobog.

3

(Vergeltung.)

Első gyermekkoromban	Nem birt megfogni engem,
Társam egy lány vala.	Sokszor bosszonkodott.
Szembekötösdit játszánk,	De most, hogy én felnyöttem
S utól nem ért soha.	S ő is nagyobbodott,

Bosszúját üzve rajtam
Hamar megbüntetett.
Ím' egy tekintetétől
Belöllem szolgáló lett.

7

(Der Pilger.)

Vándor vagyok, fáradtan	S bármennyire tekintsek,
Mindég tovább megyek.	Csak szürke fellegek.
Szállást mikor találok?	És mégis húzza lelkem,
Nyughelyt majd hol lelek	Mégis tovább megyek.

Körültem puszta minden,	Ott majdan mit találok?
Kopár a messze tér,	Ki mondja meg nekem?
Nincs ház itt, nincsen árnyék,	A sír nyugalma vár-e
Mely békehelyt ígér,	Vagy tán a szerelem?

(Die Trauerweiden.)

Az ingó kedves fűzek
 Ottan a domb megett
 Rám néznek, mintha tudnák
 Nehéz keservemet.

Talán korán siromnál
 Akartok állani?
 Ó, én is azt kívánom,
 E szív is arra hí.

De most, hogy immég élek
 És hordom terhemet,
 Csak majdnem így használok
 Szegény költésemet.

Egy kedves sír szivemben
 Alatta árnyat lel,
 Melyben meghalt szerelmet
 Minap temettem el.

Őszi gond. (Herbstfurcht.)

Elhervadtak a virágok,
 Érzéketlenül suhannak
 A kopár virányon végig
 A kihült őszi fuvalmak.

A lehullt száraz levéllel
 Játszik már a tél viharja,
 A természet sírkövére
 Vélek a felírást írva.

Némán áll a föld, nem tölti
 Fülmile szelid dalával
 A vidéket, elborítá
 Azt az ősz gyászfatyolával.

Vajha a tavasz majd ismét
 Visszatér s szelid fuvalmak
 Szállnak végig a vidéken,
 Engem is élve találnak?

Az aeolhárfa. (Die Aeolsharfe.)

Mit hallok ott suttozni,
 Mi nyájas éneket?
 Az aeolhárfa hangzik
 A lombos tölgy felett.

A hárfának beszéli
 A szellő titkait,
 S hallgatva, elfelejti
 E szív is kínjait.

De szélvész jött, s a hárfá
 Recsegve széttörött.
 Nem hangzik dal azólta
 A lombos ág között.

Hozzád hasonló sorsom,
 Szétronzott hárfá te,
 E szívet is ily durván
 Feldúlta végzete.

(Die Runde.)

A hon bátor vitézi
 Nagy harcot vitanak.
 Most a fáradt vitézek
 Mély földbe nyugszanak

A sírt kő nem mutatja,
 A tér üressen áll,
 És fűzek nem hajlongnak
 A hősök hamvinál.

Éjfélkor megnyil sirjok,
 És a vitéz csapat
 Kijön, megnézik ismét
 Kedves hazájokat.

Busan komoly szemekkel
 Körültekintenek,
 S az óra még le nem folyt
 S sírokba fekszenek.

A hajós. (Der Schiffer.)

A biztos parttól távol
 Hullámozó tengeren
 Hajós evez, felette
 Egy csillag az egen,

Mely néki irgalomnak
 Mutatja útjait,
 Mely fényivel deríti
 Az éj homályait.

(Der Regenbogen.)

Ha nedves fellegckbe
Lövell a napsugár,
Szivárvány kél azonnal
S az ív színezve már,

És bájos arculattal
Az ív alátekint,
Vonúl a felleg, a rét
Nevetni kezd megint.

Minap szememben a köny
Fakadt keservesen.
Pillantatod szelíden
Reám tért s édesen,

És íme tűnt a felleg,
Eltűnt a fájdalom,
Szívemben, mint szivárvány,
Kelt égi nyugalom.

Kérdés. (Frage.)

Mit jelent e néma bánat,
Mely tanyát ütött szívemben?
És e könnyek mit keresnek,
Mért ragyognak itt szememben?

Gyorsan, mint a csermely árja,
Folynak végig béke nélkül
Arcimon, megfosztva őket
Ifjuság piros színétül.

S e fohászok mit jelentnek,
Ajkimon ha átnyomulnak,
Mintha ősz hideg fuvalmi
A virányon elvonulnak?

Gyász-e ez, mert az ifjúnak
Boldog álmi elmulának,
Vagy tán honvágy, mely e földön
Nem talál hazát magának?

A Virágok. (Die alten Bekannten.)

Virág között¹ andalgok,
Sokat beszélnek,²
Susognak, énekelnek,
S oly³ bájló énekek.⁴

Mind régi ösmerősim —
Egykor, ha bús valék,
Színekben,⁵ illatokban
Vigasztalást lelek.

Nem is ösmérnek⁶ immár;
Bámúlva kérdezik:
Mért jön⁷ e sápadt férfi,
Ki annyit könnyezik?

Az ablak. (Das Fenster.)

Sokszor kis ablakához
Lopódtam éjtszaka,
Tán majd gyertyavilágnál
Feltűnik alaka.

De ah! csak árnyat láttam
A bájló kép helyett.
Ó! véghetetlen bánat!
Ó kínos érezt!

Mert lám gyönyörjeimmel
Így járok szüntelen,
Árnyékait találok,
Hogy sírjak veszteken.

¹ Emlény: Virágim közt.

² beszélnek ök.

³ mi.

⁴ énekök.

⁵ színökben.

⁶ ösmérnek.

⁷ jó.

S habár sajkája ing is	Így nekem, ki fáradtan
S a vész nagyobbra nő,	Az élet tengerén
Csak csillagát láthassa,	Hajózom, légy te csillag
Nem fél a véstől ő.	Éltem borús egén;

Akkor hajóm megállja
Nehéz viharjait,
Szelíd fuvalmak szárnyin
Eléri partjait.

Szerelmi dal. (Liebeslied.)

Mint a szilfa zöld létráján	S im az ágról szőlőfürtök
Feljebb hág a szőlő ága,	Le a föld felé csüggének.
Míg tövétől a tetőig	S szomjú ajkaim belőlök
Zöld láncokkal átkarolta,	Édes enyhet szörpölének.
Ekkép fogta át szerelmed	S mit csudálsz, ha némelykor
Éltem fáját száz karokkal	Részegként látsz elmerülten.
Mély tövétől a tetőig	Arcimot tetét pirossan
Körülfontva száz láncokkal.	S vad tüzet tekintetemben?

Pretium affectionis.

Mint a salamandra élve	S így a lángok fénykörében
Vad lángok szörnyű hevében	Tündöklön, csodálatosan
Él e szív egy szirtszigetként	All gyémánti csillogással,
Tiszta lángok tengerében.	Mint izzó arany, pirossan.

Ekkép áll im tündökölve
Láng között a salamandra,
S ki ne tudná, hogy e fénye
Csak égő fájdalmak ára.

(Der dürre Baum.)

Kertemben állt sok évig	És im jövő tavaszkor
Egy fa már szárazan,	A fa ismét virul,
Elfonnyadva az ágak	S virágok és gyümölcsök
Gyümölcs- s virágtalan.	Fügnék le ágirul.
A kertész jött a fához,	S te szív, kit annyit vágott
Egy kést kezébe vón	Immár a végezet,
S az ágakon s a tőkén	Nem hajtsz-e majd virágot
Sokféle vágást tön.	Gyógyult sebed felett?

(Die Linden.)

Kedves hársok! drága hársok!	Mintha kérdezni akarnák,
Mult szerelmem hív tanúji!	Mily keserv lakik szívember
Lombtelt ágtokat nyájassan	S lombjok titkos suttoágása
Látom le felém hajolni.	Felébreszti érzeményem;

Mert susogva mult időkről,
Mult napokrol szól nekem,
Hol a kedvest átölelve
Csak gyönyörre vert szívem.

A napsugár. (Der Sonnenstrahl.)

Ha a napsugár	Így ha rám tekint
Áthat fellegen,	Néha szép szemed,
Új világot önt	Felderülai bár
Szét a téreken.	Lássad képemet;
De magányosan	Hidd el, múltó csak
A bércekhez száll	Ez örömsugár,
Ott egy felleg még	És megette gond
S fenyegetve áll.	Fenyegetve vár.

A teljesség kedvéért álljon itt az Emlényben megjelent *Hűség* c. vers is:

Fellegek a föld fohászi, —	Szelek jönnek vad morajjal,
Bár egek felé sietnek,	Felhők fel s alá vonóznak,
Vággyal telten a magasról	Vége könnyekre fakadva
Le a földre tekintgetnek.	Anyjok kebelére hullnak.

Közlő: WALDAPFEL JÓZSEF.

SZÁSZ KÁROLY ÉS BADICS FERENC LEVELEZÉSE.

Szász Károly és Badics Ferenc között hosszú éveken keresztül szeretetteljes baráti viszony állt fenn, bár — a régebbi szokásnak megfelelően — nem tegeződtek is. A jóval idősebb Szász Károly (szül. 1829-ben) Badics Ferencet (szül. 1854-ben) már tanári pályája kezdetén felkarolta, nemcsak a jeles készütségű tanárt, hanem a kiváló buzgalmú irodalomtörténészt is megbecsülvén benne. Levelezésükből azokat a darabokat, melyeket mindketten megőriztek, s melyeknek elseje 1883-ban, az utolsó pedig 1895-ben kelt — az alábbiakban adjuk közre.

Mikor Badics itt közzölt első levelét írta, Szász Károly a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban dolgozott, mint miniszteri tanácsos, a lobogó lelkű Trefort mellett, s többek közt a középiskolai ügyeknek is előadója volt — jelentékeny részt vett a középiskoláról szóló 1883:XXX. t. c. kidolgozásában. Badics — aki 1879-ben szerezte meg tanári, s 1881-ben bölcsészeti-doktori oklevelét — az 1882/3. tanévben a budapesti V. ker. állami főreáliskolában működött mint helyettes tanár, s innét került — éppen Szász Károlytól pártfogolva — egyelőre még szintén helyettesként az újvidéki királyi katolikus főgimnáziumba, melynek akkor Frankl István (szül. 1835-ben) — előbb Bács-Bodrog vármegye kir. tanfelügyelője — volt az igazgatója s egyik magyar tanára, aki szintén író ember volt, több cikke jelent meg.

Badics, kineveztetvén Újvidékre, még mint helyettes tanár házasodott meg — erről szól kedves közvetlenséggel az első levél, 1883. szeptember 21-ről. De érdekesek a levélben az Újvidék